

Vigilie slavnosti Zmrtvýchvstání Páně

cyklus B

Gn 1,1 - 2,2

Bůh viděl všechno, co udělal, a bylo to velmi dobré.

Zpráva o stvoření není přírodovědeckým pojednáním, ale poselstvím o základních pravdách víry. Slavnostní jazyk vyzdvihuje dokonalost Božího díla, jež se odehrává během jednoho týdne (nejedná se o časové označení, ale o teologické vysvětlení smyslu týdne a dne odpočinku). Pro označení činnosti stvoření se používá hebrejské sloveso "bárá", které se nikdy neuzívá o díle člověka. Boží stvoření je jedinečné, nesrovnatelné, je to stvoření "z ničeho" (ex nihilo), jak z uvedených veršů vyvozuje dogmatická teologie, zatímco člověk vždycky tvoří "z něčeho" (jácár). Bůh tvoří tak, že odděluje (verše 4, 7, 18 a 21), a tím vnáší do chaosu řád a soulad. Pustá a neuspořádaná země se díky Božímu zásahu stává krásná a dobrá (hebr. "táv" znamená obojí). Teprve po stvoření člověka se však říká, že to "bylo velmi dobré" (verš 31). Jedině člověk je stvořen k Božímu obrazu, tzn. má podíl na Boží vládě nad světem (verš 26). Celý člověk se pak uskutečňuje v úžasném společenství muže a ženy (verš 27).

Gn 22, 1 - 18

Oběť našeho praotce Abraháma.

Abrahám prožívá další situaci, kdy prokazuje svoji víru a bezmeznou oddanost vůči Bohu. Bůh žádá, aby Abrahám obětoval svého syna, a tím zjevně zpochybňuje příslib, daný Abrahámovi o jeho četném potomstvu. Abrahám stojí před otázkou: Je snad Bůh tak vrtkavý, panovačný a krutý? Tuto zkoušku nepotřebuje Bůh, ale Abrahám, aby tak rozšířil "horizonty své víry" a nově poznal, jak je Bůh velký, jiný, neuchopitelný. Abrahám v této zkoušce nemá žádnou oporu, jen holou víru. Izák měl zemřít, aby se Abrahám neopíral o splnění Božího slibu již na základě přirozeného otcovství, ale jen na základě Božího slova. Skrze bolest odevzdání toho "nejdražšího" Abrahám dorůstá ve víře a po zkoušce dostává znovu svého syna jako dar a "zaslíbení".

Ex 14, 15 - 15,1

Synové Izraele šli středem moře po souši.

Vyjítí z Egypta je pro Izrael zásadní a prvopočáteční událostí spásy (srov. Iz 51, 9nn; Ž 89, 10). Tato událost měla určitou předehru: povolání Mojžíše (viz 3. neděle postní, cyklus C) a neúspěšná vyjednávání s faraónem (kapitoly 5 a násl.). Podivuhodný přechod Rudým mořem není jen znamením víry pro Izrael, který tak poznává, že Hospodin je skutečně jejich Bohem (Ex 6, 6 - 7). Je také znamením pro Egyptany, kteří vidí Hospodinovu slávu a poznávají pravého Boha (verše 17 a 18). Bůh ukázal svou moc a velikost, takže lid v "bázni" uvěřil Hospodinu i jeho služebníkovi Mojžíšovi (verš 31).

Iz 54, 5 - 14

Ve věčné lásce se nad tebou slituje Hospodin, tvůj vykupitel.

Kapitola 54. proroka Izaiáše začíná výzvou: "Raduj se, neplodná"! Izrael v babylónském zajetí je podobný ženě neplodné, bez potomstva. Vždyť izraelského lidu zůstala jen hrstka a budoucnost neslibovala nový rozkvět. Avšak "dcera Siónu" dostává slovo povzbuzení, že Hospodin ji neopustil. On je jejím manželem, stvořitelem, vykupitelem (verš 5). Jako věrný manžel poskytuje péči a ochranu své nevěstě. On je zároveň Hospodin zástupců, Bůh celé země (verš 5). Je Bohem nejen nad Izraelem, ale také nad Babylónií a Persií. Proto pro něj není těžké změnit osud svého lidu. V temné noci exilu se objevuje svítání nového dne: dne pokoje, rozkvětu a obnovené lásky (verše 10 až 12).

Iz 55, 1 - 11

Pojďte ke mně, a naplní vás nový život! Sjednám s vámi věčnou smlouvu.

Následující verše, opět adresované Židům ve vyhnanství, obsahují pozvání ke vstupu do zaslíbené země a převzetí připraveného dědictví. Výrazy voda, víno, mléko a tuk vyjadřují plnost života a požehnání, jež má lid zakoušet v zemi oplývající "mlékem a medem" (Ex 3, 7). Tyto dary nabízí Hospodin zcela zdarma bez jakýchkoliv zásluh lidu, jen ze svého milosrdenství. Naplnění Božích zaslíbení je však možné dojít jen jediným způsobem: změnou smýšlení (verš 7) a přijetím Božího slova (verše 2 a 3). Boží slova obsahují Boží záměry, které jsou jiné než plány lidské (verše 8 a 9) a převyšují je také spolehlivostí a účinností (verše 10 a 11). Boží slovo má moc zúrodnit suchou poušť izraelského lidu a nechat vyrašit nový život (verše 12 a 13).

Bar 3, 9 - 15.32 - 4, 4

Chod' po cestě vstříc světlu Hospodinovy moudrosti.

Uvedená pasáž (vztahuje se na situaci babylónského vyhnanství) opět vyzdvihuje sílu a velikost Božího slova. Toto slovo je příkázáním života (verš 9) i studnicí moudrosti, poznání, síly a důvtipu (verš 14). Kdo se drží Božích výroků, nachází pokoj, dlouhý věk a život (verš 14). Opustit slovo života znamená chřadnout, sestoupit do podsvětí, být poskvřněn jako mrtvoly (verše 10 a 11). Chce-li člověk "vstát z mrtvých", musí chodit po Boží cestě, po cestě Božích slov, která jsou "ukrytá" v knize Božího zákona (4, 1). Tato kniha však odkazuje na jiné Slovo, vtělené v Ježíši Kristu. V něm se ukázala Boží moc a moudrost (1 Kor 1, 23 - 25). On je pro všechny lidi cestou, pravdou a životem (Jan 14, 6).

Ez 36, 16 - 17a.18 - 28

Pokropím vás očistnou vodou a dám vám nové srdce.

Po zničení Jeruzaléma přijímá prorok Boží slovo, které objasňuje odehrané události a odhaluje budoucnost. Klíčovým pojmem pro pochopení celého poselství je slovo "posvěcení". Boží lid odpadl od Svatého, a tak znesvětil čili poskvřnil svatou zemi (verše 16 a 17). Deportace pak byla následkem hříchu Izraele a zároveň "uvedením" na cestu obrácení. Hospodin se však neslitoval na základě "dobrých skutků" lidu, ale z věrnosti vůči sobě samotnému, vůči svým slibům daným Izraeli. Přes nevěrnost lidu On zůstává věrný. Spása nespočívá v pouhém návratu domů, ale ve vnitřním obrácení a obnovení skrze nového ducha a nové srdce (viz Jer 32, 37 - 40). Hospodin tak posvěcuje člověka a zároveň své jméno (verš 23).

Řím 6, 3 - 11

Kristus vzkříšený z mrtvých už neumírá.

Pavel předkládá paralelu mezi křtem a smrtí Ježíše Krista. Jako Kristus přijetím našich hříchů i slabostí "sestupuje" do hrobu, tak i věřící člověk "sestupuje" do křestního pramene, kde odkládá "starého člověka". Jako Kristus vychází z hrobu s novou a oslavenou lidskou přirozeností, tak i křesťan vystupuje z křestní vody jako nový člověk, proměněný Otcovou slávou. Otec osvobodil člověka od tíhy hříšné minulosti a vložil do něho novou "životní sílu" (1 Jan 3, 9), která uschopňuje nepodléhat pokušení a hříchu (verše 6 a 7). Křesťan může žít nový život: nežije pro své hříšné a sobecké sklony, ale pro Boha.

Mk 16, 1 - 7

Ježíš Nazaretský, který byl ukřižován, byl vzkříšen.

Středem a jádrem vyprávění je ujištění anděla: "Byl vzkříšen, není tady." Převratná a neuvěřitelná novost této události je doložena tím, že se zbožné ženy "daly na útěk, protože na ně padl strach a úžas" (verš 8). Strach a úžas patří k typické reakci člověka tváří v tvář Božimu tajemství. Ženy se při setkání s andělem "dotýkají" tajemství vzkříšení, které jim odhaluje nekonečnou Boží moc. "Neuvěřitelnost" vzkříšení je zdůrazněna dovětkem, že "nikomu nic neřekly, protože se bály" (verš 8). Přesto se velikonoční zvěst nezadržitelně šířila dál.

Na začátku se opět seznámme s historií dnešního dne. Bílá sobota neměla vlastní liturgii, byl a je to den vpravdě aliturgický. Byla také dnem přísného postu (viz biduum s Velkým pátkem). Smutek, beznaděj a zoufalství Bílé soboty se mění v jásavou radost teprve po půlnoci, kdy společenství shromážděných křesťanů znovu zažívá Ježíšovo zmrtvýchvstání. Zpočátku byla slavnost této noci tak dlouhá, že začínala večer a končila ráno, jak je tomu podnes u našich pravoslavných bratří. Posléze ale došlo k neblahému zvyku přesunutí velikonoční vigílie na sobotní dopoledne, což je ale jiná kapitola. Nový liturgický řád navrátil tuto "matku všech vigílií" opět na velikonoční noc a podtrhl její naprosto bezkonkurenční význam.

Obřad svěcení ohně je možná franckého původu a zdá se, že od samotného počátku mělo žehnání ohně formou svátostiny vytlačit pohanské ohně, jež se zapalovaly k počtě Wodanově či nějakého jiného pohanského božstva, aby se dařilo polní úrodě. Není bez zajímavosti, že dodnes se v některých krajích udržel zvyk zhotovovat z ohořelého dřeva křížky a zarážet je do polí a do zahrad. Vlastní velikonoční svíce, tzv. *paškál*, má svůj původ v obyčejích osvěcovat velikonoční noc co nejvíce světly, které symbolizují vzkříšeného Krista. Nádhernou součástí liturgie velikonoční svíce je slavnostní chvalozpěv od

neznámého autora, nazývaný *Exultet* podle svého prvního slova ("Zajásejte"). Můžeme v něm najít prastaré prvky, obsahující Augustinovo i Ambrožovo myšlenkové bohatství, nicméně i prvky židovské liturgie, ale zejména ozvěnu starobylého lucernaria. Dnešní text pochází ze začátku 7. století z oblasti Galie.

Bohoslužba slova obsahuje 7 starozákonních čtení, které nás provázejí jednotlivými etapami dějin spásy: stvoření světa, Abraháмова připravenost k oběti, vysvobození vyvoleného národa z egyptského područí, následované významnými slovy proroků Izaiáše, Ezechiela, Barucha. Myšlenky svatopisců přitom rezonují ve zpěvech žalmů, které jednotlivá čtení dovršují. Před novozákonní epištolou z listu Římanům zazní opět jásavý chvalozpěv Gloria a oznámí, že temná noc hříchu, těhotná očekáváním, je u konce: Kristus vstal slavně z mrtvých! Pavel v něm připomíná, že jestliže jsme s Kristem umřeli, jsme přesvědčeni, že spolu s ním také budeme žít. Víme totiž, že Kristus vzkříšený z mrtvých už neumírá, smrt nad ním už nemá vládu (*Řím 6, 8n*). Současně to ale znamená, že byli-li jsme s Kristem vzkříšeni, máme usilovat o to, co pochází shůry, kde je Kristus po Boží pravici (*srov. Kol 3, 11*). Znamená to tedy, že Ježíšovo zmrtvýchvstání nesmí být jen zdrojem radosti, ale také důvodem k radikální proměně života. Byli jsme povoláni k velké důstojnosti: s Kristem jsme odumřeli hříchu jednou provždy (a to uprostřed dnešní noci naznačí křest, resp. obnova křestních závazků), aby se splnil dávný lidský sen: budete jako bohové! Ano, v zmrtvýchvstalém Kristu jsme se opravdu stali božími syny, a nejenom my, ale celé tvorstvo bylo tajemně proměněno. A cestou k tomuto zmrtvýchvstání člověka je svátost křtu. Jako Kristus sestoupil ve své lidské přirozenosti do hrobu, tak člověk sestupuje do křestního pramene. Voda se nad ním zavírá podobně, jako se uzavírá hrob nad mrtvým Kristem. A podobně jako Kristus vychází vítězně z bran hrobu, vystupuje obnovený, očištěný a proměněný člověk z křestní koupele. Naše obnovení ale současně přináší sílu, aby v nás zanikla naše hříšná přirozenost a my abychom nežili pro svoje hříšné a sobecké sklony, ale pro Boha.

Evangelium vigilie je vybráno ze synoptiků a všimněme si, že ve všech verzích evangelií jsou rozpory. Zdá se, jakoby nejvěrnější bylo opět podání Janovo! Musíme si uvědomit, že zprávy o Ježíšově zmrtvýchvstání, ostatně jako o celém jeho životě, jsou předávány nejprve ústním tradováním, teprve s poměrně velkým odstupem let písemně zaznamenány. Evangelisté, kteří s výjimkou Jana, nebyli přímými účastníky dějů, nadto zpracovávají látku, která je sama o sobě různorodá. K tomu všemu se postupem času na příběh samotný nabaluje řada dalších "vysvětlujících" detailů, které mají posluchačům či později čtenářům textu posloužit k lepšímu pochopení celého příběhu. V tomto kontextu nás rozporuplnost jednotlivých zpráv o vzkříšení nemůže udivit. Jistými "velikonočními fakty" tak zůstávají zprávy o prázdném hrobu, o odvaleném kameni, v případě synoptiků ještě doplněné zjevením jednoho nebo dvou andělů, ale především výzvou oslaveného Ježíše, abychom ho hledali v Galileji. Může to být samozřejmě odkaz na židovský postoj k této části země - Židé Galilejci a Samaritány opovrhovali, a proto právě tam bude Pán přítomen - ale můžeme tomu rozumět i tak, že Oslavený Pán nás vybízí, abychom ho hledali právě tam, kde jsme. Apoštolové byli Galilejci, z tohoto kraje pocházeli, tam měli svoje rodiny, tam, na břehu Genezaretského jezera, je Pán povolal. Tam se mají vrátit a tam, uprostřed svých každodenních povinností a úkolů, ho najdou. My máme naopak představu, že setkání se skutečným Bohem se bude odehrávat za nějakých dramatických okolností, že Vzkříšeného Pána uvidíme až jednou, po smrti... Ne, my se se Vzkříšeným setkáme tady a teď, tam, kde právě jsme, uprostřed svých každodenních povinností, uprostřed svého běžného života, uprostřed své rodiny, svých blízkých. Nemusíme nikam odcházet, přesto nám o Poslední večeři dal Pán podmínku, kterou musíme splnit: totiž milovat se navzájem. Přejít, opravdový velikonoční pesach, se právě uskutečnil; vstupuje se do něj skrze lásku. Skrze lásku, která nikoho nevyčleňuje, která všem lidským bytostem přiznává stejnou hodnotu, která lidi nerozděluje na Židy a Galilejce, ale která ve všech vidí bratry a sestry, děti

jediného Boha. Výzvu Zmrtvýchvstalého *Jděte a oznamte mým bratřím, ať odejdou do Galileje* bychom mohli volně přeložit *Jděte a zvěstujte mým učedníkům, že se se mnou zaručeně setkají uprostřed svých životů tady a teď, uprostřed svých rodin a svých blízkých, když budou věrně plnit moje přikázání o hluboké bratrské lásce, která nezná výjimku.* Od teďka bude Zmrtvýchvstalý doprovázet všechny naše kroky, bude s námi až do skonání světa, jak sám přislíbil, bude otvírat naše srdce, abychom Mu porozuměli, bude nás naplňovat svou láskou, kterou nám vymohl na oltáři Kříže, a po nás bude chtít jedno jediné: abychom se milovali navzájem! Láska bude jediným pojátkem mezi naším světem a Jeho světem. Bude se v následujících čtyřiceti dnech zjevovat svým učedníkům, bude přicházet zavřenými dveřmi a zase odcházet, bude u Otce a zároveň s námi. Tenkrát i teď! Navěky!